

Foto: Anda van Riet

DE BALANS VAN EEN JAAR TIO

Het TiO-concept lijkt aan te slaan in Nederland. Waren er in september 2007 ruim veertig

scholen in het voortgezet onderwijs die begonnen met het schrijfhulpcomputerprogramma, een jaar later zijn het er al honderd. Maar wat zijn de ervaringen van scholen met dit schrijfprogramma? LTM vroeg naar de ervaringen van Thea Tigchelaar, docente Nederlands aan het Dongemond College in Raamsdonkveer, die al in een vroeg stadium met het programma ging werken.

Thea Tigchelaar

In het vroege voorjaar van 2007 benaderde Ad Bok van het Bureau voor Educatief Ontwerp uit Rosmalen ons, de sectie Nederlands van het Dongemond College in Raamsdonkveer, met de vraag of hij iets mocht komen vertellen over een nieuw schrijfprogramma. Omdat we vonden dat ons schrijfonderwijs wel een impuls kon gebruiken, stemden we toe en half mei kregen we een demonstratie. Na afloop waren we diep onder de indruk. Een net gepensioneerd collega, die uit belangstelling was komen kijken, verzuchtte: 'Je zou toch zo weer willen beginnen...' Kortom, we besloten met ingang van het schooljaar 2007–2008 met TiO-schrijven te beginnen in onze vierde klassen havo en vwo. In dit artikel een terugblik op het eerste jaar van TiO in de praktijk

Hoe gingen we te werk?

De betreffende klassen werden wekelijks een uur ingeroosterd in een computerlokaal. De eerste les kregen de leerlingen hun individuele gebruikersnaam en wachtwoord en ze mochten aan de slag met als opdracht: kies in het menu 'vrije tekst' en schrijf! Uitleg van het programma bleek nauwelijks nodig. Leerlingen begonnen en ontdekten al schrijvend wat het programma te bieden had. Iedereen werkte in zijn eigen tempo, maar we hadden wel een aantal deadlines gesteld: op bepaalde data moesten zes vrije teksten af zijn, vijf journalen, drie portretten, zes formuleerteksten en tien argumenteerteksten. Die teksten moesten ongeveer 300 woorden lang zijn (wat neerkomt op een vol TiO-schermpje, makkelijk

te controleren dus). Ons streven was dat iedere leerling aan het einde van het jaar zo'n dertig teksten geschreven had en dat is (behoudens enkele schoolverlaters en zit-tenblijvers) gelukt.

Wat leverde het op?

Behalve dat leerlingen veel teksten schrijven, heeft TiO het voordeel dat leerlingen kunnen werken in hun eigen tempo. Sommige leerlingen kunnen in één les wel twee teksten maken, andere moeten thuis verder werken om een tekst per week af te krijgen. Leerlingen worden door het programma gedwongen te werken; niksen is er niet bij, want dan kunnen ze niet verder in het programma en dan komt er niets in hun jaarboek. Sommige leerlingen hebben om deze reden een hekel aan TiO. Ze weten dat de docent makkelijk kan controleren wat ze gedaan hebben. Veel te korte teksten of 'lege' teksten in het jaarboek kunnen niet meer gewijzigd worden en de docent kan snel zien of de leerling in gebreke is gebleven.

Groot pluspunt is ook dat leerlingen zelf kunnen bepalen in welk onderdeel van de taal ze zich op enig moment willen verdiepen. We weten allemaal dat het uitermate boeiend is om iets te leren op het moment dat je dat 'iets' nodig hebt. Zo komen er tijdens de TiO-lesse steevast vragen over spelling. De regels staan weliswaar in het programma, maar kennelijk vinden leerlingen het toch prettig als de docent nog enige toelichting geeft. Op het moment dat ze kennis van spellingregels nodig hebben voor hun tekst, luisteren ze veel aandachtiger naar de uitleg dan tijdens de 'gewone' spellinglessen. Ook vinden velen het interessant te zien hoe lang hun zinnen zijn en dan klinkt er opeens een

TiO-schrijven slaat aan in Nederland. Waren er in september 2007 ruim veertig scholen die instapten, een jaar later zijn het er al honderd. Het computerprogramma is geschikt voor (de betere) leerlingen van groep 7 en 8 van de basisschool, voor het voortgezet onderwijs vmbo-t, havo en vwo en voor het hoger beroepsonderwijs. Het concept is inmiddels bij velen bekend: leerlingen schrijven en schrijven en schrijven. De docent geeft geen feedback, maar de computer geeft feedforward. De docent corrigeert niet, maar stimuleert wel. Op deze manier maakt de leerling zo'n veertig teksten per jaar die worden opgeslagen in een persoonlijk jaarboek. Meer uitleg over het concept vindt u in het artikel van Ad Bok, in LTM 95(2) van maart 2008.

Op het moment dat leerlingen kennis van spellingregels nodig hebben voor hun tekst, luisteren ze veel aandachtiger naar de uitleg dan tijdens de 'gewone' spellinglessen

juichkreet: 'Ik heb maar drie lintwormzinnen gemaakt!' En een stille leerling ernaast reageert: 'Ja, vroeger maakte ik ook steeds van die lange zinnen, maar dat doe ik al lang niet meer.' Een vwo 4-leerling zei over het beginnen van een tekst: 'Vroeger wist ik nooit hoe, maar nu begin ik gewoon.' Het is mij zelfs overkomen dat ik een havo 4-leerling aan het eind van de les moest vertellen dat hij nu toch echt moest stoppen omdat ik weg moest (iets wat, geloof ik, niet zo vaak gebeurt in havo 4!).

En *last but not least* is het heel plezierig van collega's van andere vakken te horen dat zij signaleren dat werkstukken beter geschreven worden.

Praktische problemen

Dat er aan de invoering van een grote onderwijsinnovatie als TiO haken en ogen zitten, behoeft geen betoog. Om te beginnen zijn er de praktische problemen: wat doe je als de stroom uitvalt of als het netwerk tijdens jouw les plat gaat? Leerlingen hebben voor de TiO-les geen boeken bij zich, dus het is best lastig om ter plekke iets anders te bedenken. Ook het aantal beschikbare computers kan een struikelblok zijn: als er veel klassen met TiO gaan werken, legt dat een behoorlijke claim op de computerlokalen. Het is echter goed mogelijk – en zelfs wenselijk – om de leerlingen een gedeelte van de teksten thuis te laten maken. In het nieuwe schooljaar hebben wij op het Dongemond College de TiO-klassen om de twee weken in een computerlokaal laten inroosteren. Het spreekt vanzelf dat je daarvoor steun van de directie nodig hebt en dat het een extra inspanning vraagt van de roostermaker.

Omslag in denken

Een probleem van geheel andere aard is de omslag in denken die van docenten en leerlingen gevraagd wordt. Leerlingen vonden het in het begin heel vreemd dat ze steeds maar moesten schrijven en voor de teksten nooit een cijfer kregen; dat de docent hun teksten zelfs niet las! Overigens moesten wij, de docenten, daar ook erg aan wennen; het is een soort 'loslaten' en dat was niet voor iedereen even gemakkelijk. Leerlingen vroegen voortdurend hoe hun werk beoordeeld werd, hoe ze nou wisten of ze vooruitgingen, hoe hun inspanning beloond werd. Als docent moesten we eindeloos uitleggen dat je

In TiO-A schrijven leerlingen dertig à veertig teksten per jaar. Daarnaast kunnen ze voor andere vakken teksten schrijven onder de kop 'vakteksten'. In november 2008 komt TiO-B beschikbaar, waarin de leerling kan oefenen met brieven, verslagen, samenvattingen, werkstukken, beschouwing en betogen. In de loop van het schooljaar komt TiO-C er nog bij, waarin schier eindeloos geoefend kan worden met zinsbouw. In het nieuwe TiO-ABC is ook ruim aandacht voor reflectie en tekstrapportage.

schrijven leert door het te doen en dat zij dat nog beter zouden leren door gebruik te maken van de hulp die TiO biedt.

Het was – en is nog steeds – heel moeilijk leerlingen daarvan te overtuigen. Hier is de coachende rol van de docent van onschatbare waarde, want een leerling die niet in zijn werk gelooft, probeert al snel onder dat werk uit te komen: de een beweert dat hij thuis de TiO-site niet kan openen, de ander zegt dat hij een prachtige tekst geschreven heeft die door TiO niet is opgeslagen, de volgende probeert op slinkse wijze teksten te kopiëren (in principe niet mogelijk in het programma, maar een computernerd in mijn klas kreeg het toch voor elkaar). Van de docent wordt in zulke gevallen standvastigheid gevergd: volhouden dat die dertig of veertig teksten echt geschreven moeten worden en dat het echt resultaat oplevert.

De grote valkuil

TiO-lessen zijn relaxte lessen; vooral in het begin als alles nog nieuw is. De leerlingen kunnen naar hartenlust grasduinen in een programma dat eindeloos veel mogelijkheden biedt. Als iemand iets interessants ontdekt als 'stofzuigen in een tekst', wil iedereen dat gaan doen, maar vóór ze dat onderwerp gevonden hebben, vinden ze iets dat nog leuker klinkt. Ik heb in havo 4 lessen meegemaakt waarin ik niets anders hoorde dan het getik op de toetsenborden. Als docent denk je dan al snel dat je niets meer hoeft te doen, maar niets is minder waar: de rol van coach en stimulator is van levensbelang. Immers, leerlingen die maar schrijven en schrijven, hebben het na zo'n tien, vijftien teksten wel gezien en krijgen in de gaten dat niemand ziet of hun tekst goed of slecht is. Wij hebben daarom het afgelopen jaar een aantal werkvormen bedacht waarin de geschreven teksten een rol spelen. Leerlingen leveren bijvoorbeeld hun beste tekst in, geven elkaar tips ter verbetering en herschrijven hun

eigen tekst. (Ook de makers van TiO hebben het belang hiervan ingezien. In de toekomst zullen dergelijke tips verschijnen in de 'TiO educatieve prikkels', maar het is een uitdaging voor docenten om zelf naar mogelijkheden te zoeken.)

Toetsing

Het grootste probleem op dit moment is de discrepantie tussen de traditie van cijfers geven en de filosofie van TiO, die geen beoordeling en cijfergeving toestaat. Halverwege het jaar konden wij niet op de traditionele manier toetsen, omdat onze leerlingen daar niet op voorbereid waren. Na rijp beraad gaven we ze een opdracht die leek op de TiO-opdrachten. Een van de collega's maakte een beoordelingsmodel waarmee de TiO-aandachtspunten beloond werden. Dat werkte redelijk, maar echt tevreden waren we niet omdat we nu in feite toch TiO-teksten aan een beoordeling onderwierpen en daarmee afweken van de grondgedachte van TiO. Aan het einde van het jaar sloot TiO redelijk aan bij het bestaande curriculum: we hadden in de klas het betoog behandeld en in plaats van de gebruikelijke twee oefenbetogen, schreven de leerlingen tien teksten in TiO 'argumenteren' (met als bijkomend voordeel dat dit minder werk voor de docent was). Daarna gaven we ze de traditionele toets: 'schrijf een betoog'. Bemoedigend was dat de resultaten van beide toetsen een afspiegeling lieten zien van de ijver van leerlingen tijdens de TiO-lessen. Een zeer middelmatige leerlinge in 4-havo, die TiO erg leuk vindt, haalde voor haar betoog een 7,6.

De toekomst

De resultaten van TiO zullen pas op lange termijn zichtbaar zijn. Een jaar werken met het programma heeft ons echter voldoende positieve signalen gegeven om die resultaten met vertrouwen tegemoet te zien en ons schrijfonderwijs heeft de impuls gekregen waarop we hoopten. Problemen bleken vrij eenvoudig op te lossen, gaandeweg werden leerlingen en docenten vertrouwd met de nieuwe denkwijze en door een goede afstemming van TiO op het gangbare curriculum is het mogelijk tot betrouwbare cijfergeving te komen. Voordelen als: veel schrijven, werken in je eigen tempo, je verdiepen in taalproblemen op het moment dat het interessant is, minder correctiewerk voor de docent, een relaxte werksfeer tijdens de lessen en de op handen zijnde uitbreiding naar TiO-ABC deden ons besluiten om TiO op havo/vwo-niveau schoolbreed in te voeren in de eerste klassen en door te gaan in de vierde en vijfde klassen. En wederom zijn de verwachtingen hooggespannen. ■